

ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Οι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ τὰ ἡμέτερα σημερινά σχολεῖα.

Μόλις ήμην δέκα περίπου ἐτῶν, ὅτε ὁ πατέριος μου ηθέλησε νὰ μεταβῶ ἐκ τοῦ χωρίου μου εἰς Ἰωάννινα πιὸς ἀποπεράτωσιν ἐκεῖ τῶν σπουδῶν μου ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, ὅπου ἔξετασθεὶς κατετάχθην εἰς τὸν Ἐλληνικὸν σχολὴν. Ὁλως ἔκτακτα φαινόμενα παρουσιάζοντο εἰς ἐμὲ καθημερινῶς καὶ κατειχόμην ὑπὸ φορεωτάτης, ἀλλ᾽ ἐντελῶς δικαιολογουμένης περιεργίας. Ἰδού τι συνέβαινε. Χάριν σαφεστέρας τούτου ἔξηγήσεως, ἃς μοι ἐπιτραπῆ, ὅπως ἐνδιατρίψω ἐπ᾽ ἐλάχιστον εἰς παρελθούσας ἡμέρας, ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῆς σκαιότητος τῶν ὅποιων δὲν πρέπει μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀνδιάς νὰ ἀναφέρωμεν αὐτάς, ἀλλὰ τούταντιον μάλιστα νὰ ἀντλῶμεν ἐκεῖθεν σωτηριώδη διδάγματα προόδου καὶ ἀναγεννήσεως καὶ νὰ ἐνθαρρυνθείμεθα συνεπῶς εἰς τὸν ἐκτέλεστιν τοῦ καθήκοντος ἥμιν. Ὁ δραγανισμὸς καὶ ἡ καθόλου λειτουργία τῆς Σχολῆς, εἰς τὸν τῶν ἐφοιτῶν ἥτο ὅλως διόλου καινοφανῆς διὰ μαθητὴν χωρικῆς σχολῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· διότι ὁ εἰς τὸν πατρίδα μου διδάσκαλος ἥτο ὀπαδὸς τῆς ἀρχαιοτέρας μεθόδου, ἥτις καθὼς πάντες γνωρίζουσι δὲν ἥτο ἄλλο εἴμην τυπικὴ τις ἀνέλιξις συμβολικῶν καὶ ἀπορχαιωμένων διατάξεων. Κατὰ τὸν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ σχολὴ τῶν χωρίων ἐν Ἡπείρῳ, ὅπου ὑπῆρχον, δὲν εἶχον ἀνακαίνισθη, ἀλλ᾽ εὐρίσκοντο εἰσέτι εἰς τὸν μεσαίωνα αὐτῶν. Ἀκόμη ὁ βραγχώδης ἥχος στερεοτύπου καὶ ἰδιορρύθμου σφυρίκτρας, δι᾽ ἣς συμβολικῶς ἐκπρούτετο ἐν τῇ σχολῇ ἡ ἔναρξις καὶ ἡ ληξίς τῶν μαθημάτων ἥτο ἔναυλος εἰς τὰς ἀκοάς μου. Ὁ ὑψηλὸς ἐκείνος Θρόνος δασκαλοκαθέδρα καλούμενος, ἐφ' οὐδὲν διδάσκαλος ἡγεμονικῶς καθημενὸς περιεστοιχεῖτο ἐκατέρωθεν ὑπὸ δεματίων φορεωτάτων ὑάδων σεβαστοῦ ποδοῦ καὶ μεγέθους ἐλειπεν ἐν τῇ νέᾳ σχολῇ· ὁ πήγρὸς κώδων, ὅστις μετὰ ὑθυμοῦ κρουόμενος διπύθυνε τὸ βῆμα τῶν μαθητῶν ἀνὰ δύο τεταγμένων καὶ περὶ τὸν σχολὴν βαδιζόντων, ὅπως ἀνὰ τὰ διάφορα τῆς σχολῆς παράθυρα καταλάβωσιν ἔκαστος τῶν οἰκείων θεσιν δὲν ἡκούετο πλέον. Τὸ δὲ μεγαλείτερον, ὅπερ κατὰ πάντα μὲν εὐχαρίστει ἥτο ὅτι καθήμενος εἰς τὸ θρανίον διερχόμην τὰς ὕδρας τῆς διδασκαλίας, ἐνῷ εἰς τὸν σχολὴν τοῦ χωρίου μου συνέβαινε δυστυχῶς ὅλως τὸ ἀντίθετον.

Ἡ ἐν τῇ πατρίδι μου σχολὴ ἥτο μικτή, Ἐλληνικὴ καὶ Δημοτικὴ. Οἱ μαθηταί, οἵτινες ἀπεφοίτων τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἐξήρχοντο ἐκτὸς αὐτῆς καὶ ἔμενον ἔξω ὑπὸ ἴδιατέραν τινὰ αἴθουσαν τῆς Ἐκκλησίας, παρουσιάζοντο δὲ μόνον ἐμπρόσθεν τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ διδασκάλου θρόνου, ὅσάκις ὠφειλον νὰ ἔξετασθῶσι τὰ μαθήματα αὐτῶν.

Τὸ Ἐλληνικόν τυμά πᾶτα κανονικῶς διηρούμένον κατὰ τὸ ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ κρατοῦν δύστημα εἰς τέσσαρας τάξεις. Ἀλλ᾽ ἡ Δημοτικὴ σχολὴ; Ἐδῶ πλέον δὲν ἐλαμβάνετο ὄδηγός τις, διότι τὸ πᾶν ἔξηρτατο, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ἐκ τῆς ὀξυδερ-

κείας τοῦ κτίστου τῶν τοίχων τοῦ οἰκοδομήματος τῆς σχολῆς, διότι ὅσα παράθυρα εἶχεν αὔτη, τόσαι καὶ τάξεις δημοτικῆς σχολῆς ὠφειλον νὰ καθορισθῶσιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἀποκαλούντος αὐτὰς καὶ ἀσεις! Ὁποια τῶν αἰώνων διὰ τὴν ταλαιπωρον νεολαίαν ἀστοργία! Ἡ ἔξ οκτώ λοιπὸν τοιούτων κλάσεων ἀπετελεῖτο τὸ δημοτικὸν τμῆμα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν παραθύρων. Οἱ μαθηταὶ ἐκάστης τάξεως ὠφειλον ἐκ τοῦ περὶ τὴν σχολὴν ὑπόθεντος βίηματος ἀποχωριζόμενοι νὰ ἀποτελῶσι κύκλον περὶ τὸ οἰκείον παράθυρον καὶ ἐκεῖ ὡς κατάδικοι ὅρθιοι ἵσταμενοι νὰ περιμένωσιν ὥστε ὅτου τελειώσωσι τὰ μαθήματα ὅλων τῶν τάξεων· ἵνα δὲ διδάσκαλος εἴνε ἀπηλαγμένος πολλῶν φροντίδων δι᾽ ἐνὸς περιφύμου διατάγματος «ἔργουνευταὶ εἰς τὰς κλάσεις» ὑπερχρέων τινας ἐκ τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων νὰ πηγαίνωσιν εἰς τὰς κατωτέρας, ἵνα λύωσιν οὕτω τὰς ἀπορίας τῶν μαθητῶν, οἱ διοῖσι πειρεικύλουν αὐτοὺς εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἔτεμον τίνις ὁργὴν αὐτῶν.

Τοιούτων θορυβωδῶν πραγμάτων εύτυχῶς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ ἦμην ἀπηλαγμένας καὶ οὕτως ἐντὸς ὀλίγου εἰδῆθον πλέον εἰς τὸ γυμνάσιον. Τότε μόλις ἤρχισα νὰ ἐννοῶ πως ὅχι μόνον τὰ τυπικά, τὰ ὅποια προύκαλουν εἰς ἐμὲ κατ᾽ ἀρχὰς τόσας δικαίας ἐντυπώσεις, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸ δύστημα καὶ τὸ δικοπόδιον τῆς σχολῆς. Εἰς τοῦτο βεβαίως ὅμοδογ διτέον δὲν ἔχηροι τότε μόναι αἱ πνευματικαὶ μου δυνάμεις, ἐὰν δὲν ἐπηρχετο διαφωνία τις μεταξὺ τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ τῆς σχολῆς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἀκριβῶς τοῦτο.

Ἐίς τῶν τότε γεωστὶ διορισθέντων καθηγητῶν, νέος εὐελπίς καὶ καλῶς κατηρτισμένος ἐπιστήμων, κατεπολέμει μέχρις ἔσοντάσεως τὸ κρατοῦν δύστημα τοῦ γυμνασίου, τὸ διποῖον οὐδὲν ἀληθῶς τὸ πρακτικὸν ἐνεῖχεν, ἄγον μόνον πρὸς τὰς πύλας τοῦ Πανεπιστημίου οὐχὶ ὅμως καὶ τῆς κοινωνίας· αἱ ὑπέρογκοι σημειώσεις καὶ τὰ ἀφθονα καὶ ἐξεζητημένα σχόλια, τὰ διποῖα ὡς μηχαναὶ ἐπρεπε νὰ ἀποστηθίζωμεν καὶ αἱ ἐκάστοτε μεταδιδόμεναι εἰς ἥμας διασφάνησεις περὶ τῆς ἔξειδιξεως τῆς ἔριδος τῶν καθηγητῶν προκουν νὰ εἰδαγάγωσι καὶ ἥμας εἰς τὸ ζήτημα. Πάντες ἐδικαίουν τὸν νεωτερίζοντα καθηγητήν, ἀνακράζοντα ὑπὲρ τῆς ιδέας αὐτοῦ τὸ περιφήμον ἐκείνο. «Τὸ ἀγνωστὸν διὰ τοῦ ἀγνώστου ζητοῦμεν». Μετὰ πολλὰς ἐπὶ τέλους τοιαύτας διατυπώσεις τὸ ζήτημα ἐλύθη καὶ ἡ ιδέα τοῦ κυρίου καθηγητοῦ ἐθριάμβευσεν. Ἀλλὰ ἡ ἐλπὶς περὶ τῆς εὐαρέστου καὶ ἀποδικόπου τῆς σχολῆς πορείας ἀνεπτερώθη παρὰ πᾶσι μετὰ τὸ διορισμὸν τοῦ νέου γυμνασιάρχου, ὅστις διεδέχετο τὸν ὥδη ἀποχωροῦντα. Οὗτος ἥτο ὁ κ. Γεωργίος Σωτηριάδης, ὅστις κατὰ τὸν ἔναρξητον αὐτοῦ λόγον διετύπωσεν εἰς γενικὰς γραμμάς ὁ-

1) Ὁ ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὰ σχολεῖα τῶν περὶ τὴν Ιωάννινα κωμῶν μετ' εὐχαριστήσεως ἥθελε παρατηρήσῃ ὅτι τὰ τοιαῦτα βδελυρὰ συστήματα εἴνε πλέον κατηργημένα καὶ ἔχουσιν ἥδη εἰσαγόντης πάντες σχεδὸν οἱ δυνατοὶ νεωτερισμοὶ τῆς ἐποχῆς, πολλὰ δὲ χωρία τοῦ τυμάτος Κουρέντων πλεῖστα, διελουσιν εἰς τὸν μακαρίτην Βελλᾶς Γερμανόν, ὅστις καὶ τὴν ὑπαρξίαν αὐτοῦ χάριν τῶν σχολείων θεύσικεν. Αἰώνια ἡ μητρία αὐτῶν,

λίγας σκέψεις αύτοῦ. Έξ αρχῆς διετύπωσε τὸν δρθνν ίδεαν ὅτι ὁ μαθητὴς ἀπολυόμενος τοῦ γυμνασίου δὲν ὄφειλε νὰ φέρῃ μόνον ἅπειρα τετράδια γραμματικῶν σημειώσεων, τὰς δχι πολὺ ἐπιζήλους περγαμνάς τῆς σχολαστικότητος αύτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀλλας γνώσεις ἔγκυκλοπαιδικὰς ὑπὸ τῆς κοινωνίας κατ' ἀνάγκην ἀπαιτουμένας. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν ἐργατικὸν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παρ' αὐτοῦ δὲν θὰ ποδύνατο τὶς πολλὰς σχολαστικὰς νὰ γράψῃ σημειώσεις, τὰς δποίας ἀλλως τε ἐντὸς ὀλίγου πηθελε δημονήση παντελῶς, εἰμὶ τόδας μόνον, δσαι πηθαν ἀπολύτως ἀναγκαῖαι πρός κατανόσιν τοῦ ἐργατικοῦ χωρίου. Τὰς θείας δημοσίες ἐπιστάσεις, διὰ τῶν ὀποίων ἐπωφελούμενος τοῦ πνεύματος τῶν λόγων τοῦ ἐργατικοῦ συγγραφέως ἐπότιζε τὸν νεαράν τῶν μαθητῶν ψυχήν, δχι ξηρὸν ναρκωτικὸν ποτὸν ἀπόζον δυσώδεις σχολαστικότητος, ἀλλὰ παρεῖχεν ἀληθῶς σοφάς ήθικάς καὶ πρακτικάς διδασκαλίας, οὐδέποτε ληδυμονύμενον, οὔτε θὰ ληδυμονήσωμεν, εὐαρέστως ἀναπολοῦντες αύτάς πάντοτε. Ἐν τῇ δημιλίᾳ αύτοῦ «τὸ Γυμνάσιον καὶ ἡ Πρακτικὴ σχολὴ»: διετύγμει συστηματικότερον καὶ ἐκτενέστερον τὰς σκέψεις αύτοῦ, παραβάλλων ἐπὶ τέλους τὰ ἀλλαχοῦ τῆς αὐτῆς φύσεως ἐκπαιδευτήρια πρός τὸ ὑπ' αύτοῦ διευθυνόμενον. Κατέδειξε περιφανέστατα τὸν ἔλλειψιν πρακτικοῦ πνεύματος τῆς σχολῆς καὶ περιέγραψε τὸν στενὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, μὴ ἀνταποκρινομένης ἐπαρικῶς εἰς ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις, ἀς ἡ κοινωνία παρὰ τοιούτου εἶδους ἐγκαθιδρυμάτων ζητεῖ. Πρός τοῦτο τότε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκείνῃ ἔγινεν εἰσηγητής τῆς λαμπροτάτης πράγματι καὶ ὧδελιμωτάτης ίδεας, τῆς συστάσεως δηλονότι βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸ γλυκύτατον καὶ τρυφερότατον ὄνομα «Βιβλιοθήκης τῶν Μαθητῶν». Ολίγοι, ἀλλὰ θερμότατοι λόγοι ηρκεσαν νὰ καταπληρώσωσι τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ γυμνασίου τοιούτου ἐνθουσιασμοῦ, δστε ἀμέσως ἐκ μαθητικῶν βαλαντίων ἀπετελέσθη γενναῖόν τι κρηματικὸν ποσδὸν χάριν τῆς ιδρυμένης βιβλιοθήκης. Ωρίσθη τότε καὶ ιδιαίτερον δι' αὐτὸν δωμάτιον ἐν τῇ σχολῇ καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατεκόδμουν αύτὸν τὰ καλλιτερα περιοδικά, περιέχοντα ποικίλην ἐπιστημονικήν καὶ ἔγκυκλοπαιδικήν ψλην, αἱ λαμπραὶ ἐκεῖναι μεταφράσεις καὶ μυθιστορίαι τοῦ πηθελοῦ κ. Βικέλα, καὶ ἐν γένει, ἐφ' ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον, τὸ ἄνθος τῶν συγγραμμάτων τῆς πηθελοῦς καὶ ξένις ἐλαφρᾶς φιλολογίας. Θεία πράγματι ίδεα ἀδθονον καὶ τιμαλῆι θιδαυρὸν γεννήσασα. Εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν αύτοῦ ὁ ἀσφυξίᾳ καὶ ἀπεγοντεύσει διατελῶν μαθητής ως ἐκ τῆς μενοτόνου ὁδοῦ, ἢν πηγακάζετο νὰ διέρχηται πάντοτε, ποδύνατο τότε κροστιμοποιῶν τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αύτοῦ ἀριστα νὰ ἀποκτᾷ γνώσεις ποικίλας, οὐχὶ πλέον unter hem Stock, ἀλλ' ἐν πλήρει ἀνέσει καὶ τέργει.

Σὺν τῷ κρόνῳ ἡ βιβλιοθήκη τῶν μαθητῶν ἔκαμψε φανερώτερα τὰ θεία αὐτῆς προσόντα καὶ ἐφελκύουσα περισσότερων τὸν προσδοκῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ἐκέντα τὸ αἰσθημα αύτῶν τοιουτοτρόπως, δστε πολλοὶ οὐχὶ μόνον ἐπισκέψεις, ἀλλὰ καὶ θυσίας ἀκόμη ἐκαμνον. Αύτὸς ὁ ιδρυτής, κ. Σωτηριάδης πολλάκις κατ' ἀρχὰς περίστατο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ διδών

διαφόρους δδηγίας πρός τοὺς ἀναγινώσκοντας μαθητὰς ὡς πρός τε τὸν μελέτην καὶ τὸν τύπον δημοσίας. Ήδυνόθη ἐπὶ τέλους νὰ ίδῃ τὸν ἐνδιάρκωσιν καὶ πραγματοποίσιν ἔστω καὶ μέρους ἐπὶ τέλους τῶν ιδεῶν αύτοῦ.

Δι' ἐκθέσεων ὑπόθεσιν ἔχουσῶν οὐχὶ τὰς στερεοτύπους ἀναλύσεις κειμένου τινὸς ή ἀπειστάτας περιγραφάς τῆς οἰκίας καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ ιστορικὰ καὶ κοινωνικά ἀντικείμενα θιγουσῶν προσεπάθει νὰ συνδυάσῃ τὸν γραμματικὸν μετὰ τῆς κοινωνίας.

Ἄλλα ποῦ αἱ τοιαῦται γνώσεις; Μήπως ἡ γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικόν, τὰ ύδρα εἰς τοὺς μαθητὰς παρεχόμενα πραγματεύωνται περὶ τινὸς κοινωνικοῦ ζητήματος; Ποδάκις ἐπὶ τῇ καχεξίᾳ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τοῦ στρεβλοῦ συστήματος τῶν πηθελῶν σχολείων δὲν ἀνεψινει «Ἄνω ποταμῶν χωροῦσιν αἱ πηγαὶ»;¹⁾ Εἶθοίτε βλέπων ὅτι ἐν τῇ ἐργατικῷ συγγραφέων ἐδίδετο περισσότερα προσδοχὴν εἰς τὰ μέσα τὰ ἄγοντα πρός τὸν εὔρεσιν τῆς οὐδίας παρὰ εἰς τὴν οὐδίαν αὐτὴν, χάριν τῆς όποιας τὰ πάντα ἐγίνοντο. Δὲν ποδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, ἀν χάριν δλίγων σχολαστικῶν γραμματικῶν σημειώσεων ἡ ἔνεκα τῆς ἐννοίας καὶ τῆς οὐδίας τῶν ἐλλήνων συγγραφέων ἀνέκραζεν δ Πινδαρος τῆς Ρώμης, δ Οράτιος «Vos exemplaria Graeca nocturna versate manu versate diurna. Εἶνε φανερὸν εἰς πάντας ὅτι διὰ τῶν τοιούτων σημειώσεων προφανῶς ἐπιδιώκεται σκοπός τις, ὅστις εἶνε ἡ τελεία καὶ ἀκριβῆς κατανόσις ἀρχαίου κειμένου μὴ ἐννοουμένον δυστυχῶς ὅντε τῆς βοηθείας τούτων, δυνεπειά τῆς ύψισταμένης διαφορᾶς μεταξὺ τῆς γλώσσης ἐκείνης καὶ τῆς σημερινῆς· ἐν ἀλλαις λέξεσιν ἡ γλώσσης ἐκείνης εἶνε τὸ δργανον ἢ ἡ γέφυρα, δι' οἵς δυνάμεθα νὰ ἐπικοινωνῶμεν πρός τοὺς σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὧδελαμέθα ἐκ τῶν σοφῶν αὐτῶν διαδημάτων, τὰ όποια εἶνε δημολογουμένως δ κυριώτερος παράγων τῆς σημερινῆς διαπαδαγωγῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Η ἐν ταῖς οὐμετέραις σχολαῖς παρεχομένη μεγαλειτέρα ἐκτίμησις εἰς τὰ μέσα καὶ οὐχὶ εἰς τὰ πράγματα, χάριν τῶν όποιων ἐπινοοῦνται τὰ μέσα, εἶνε τὸ μέγιστον αὐτῶν ἐλάττωμα. Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτων ὅτι ὄφειλε νὰ κρυψθῇ ἀσπονδος καὶ ἀκρούκτος πόλεμος πρός τὸν γραμματικὸν ἐκ μέρους τῶν πηθελῶν σχολείων καὶ καταδικασθῇ αὐτῷ εἰς ἀσπλαγχνὸν ὑπερορίαν, ἀλλ' ὅτι πρέπει, ἀφ' οὐ ἀρκούντως διασταματθῇ καὶ κατανοηθῇ ὅ δύναμις καὶ οὐ ἀξία αὐτῆς, ἀνάλογος νὰ δοθῇ καὶ θέσις καὶ ἐκτίμησις. Σκοπὸς τοῦ γυμνασίου εἶνε οὐχὶ ἡ μόρφωσις ἀποκλειστικῶς ἐπιστημόνων, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν προορισμὸν τοῦ πανεπιστημίου καὶ δόπτε δὲν θὰ ητο σκανδαλώδης καὶ περιττὴ η ακρα περὶ τὰ γραμματικὰ λεπτολογία, ἀλλὰ τὸ γυ-

1) Εἴχε πολλὰς δικαίας ἀφορμὰς νὰ φέρῃ εἰς τοιαύτην ἀπορούτευσιν. Πρέπει τοὺς ἀλλοις σοβαρώτατα ἀπητγόλισι αὐτὸν καὶ τὸ ζήτημα τῆς διδασκαλίας τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν δύοτι δάσκαλοις ἦθελεν ἐπισκεψθῆ τὴν ἔδραν ταυτῆν ἀντὶ νὰ παρατηρήσῃ δημιέτες τοιούτους ζηκούς μόνην τεραστίας δημαστικάς ἀπολύτους βρογχῆδην ἀπὸ τῇ ἔδρας ἐκείνης ἡγούσας καὶ προκαλούσας μὲν ἐπικὸν γέλωτα ἀφ' ἐνδεις εἰς τοὺς ταλαιπώρους μαθητάς, τοὺς περιμένοντας νὰ μάθωσι Μαθηματικά, ἀφονον δὲ μίλην ἀφ' ἐτέρου πρὸς ἀπαρτισμὸν συλλογῆς δημαστικῶν ἀπολύτων. Ταινύτην συλλογὴν εύτυχάσαμεν νὰ ίδωμεν!

μνάσιον φρονοῦμεν ὅτι ἐπαγγέλλεται ἑκτὸς τῆς προπαρασκευῆς πρὸς ἐπιστήμην καὶ τὴν διάπλασιν ἀνθρώπων, πολιτῶν, τέκνων, Χριστιανῶν ἐπὶ τέλους.

Οἱ ἔξερχόμενος δῆλα δὲ ἐκ τοῦ γυμνασίου ἑκτὸς τῶν πρὸς περαιτέρῳ ἐπιστημονικὸν παίδευσιν ἀπαιτούμενων ἐφοδίων, στοιχειωδῶν πάντοτε, ὁφείλει νὰ ἀποκομίζῃ ἐκεῖθεν ἐπίσης καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν γνῶσεων ἑκείνων, δι' ὃν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰ σοβαρὰ καθήκοντα πρὸς τὸν Πλάστην καὶ τοὺς γεννήτορας, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν κοινωνίαν. Οἱ φρονοῦντες ὅτι σκοπὸς τοῦ γυμνασίου εἶναι νὰ μόρφωσις ἐπιστημόνων καὶ πρὸς τούτοις ὅτι αὔτη ὁφείλεται νὰ γίνηται οὐχὶ ὡς προπαρασκευή, ἀλλ' ἐν πάσῃ κλασικότητι ἀνευ σύνδεσμοις ἀλληλεγγύης, ἀπατῶνται οἰκτρότατα. Δὲν πρέπει σύμερον νὰ ζητῶμεν τύπους καὶ νὰ θηρεύωμεν λέξεις, ἀλλὰ νὰ καρπώμεθα ἑννοίας καὶ πράγματα. Οὐδέποτε δύναμαι νὰ λησμονήσω τοὺς σοφοὺς λόγους τοῦ Γαλάτου Röcher, λόγους, τοὺς ὄποιους εἴπε προκειμένου περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

«Οἱ Θουκυδίδης, λέγει ὁ Bocher, διδάσκει νὰ ποιῆται τις περὶ πολλοῦ τὴν εὑδοξίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, περὶ πλείονος τὴν πατρίδα, περὶ πλείστου δὲ τὴν ἀλήθειαν· ἐκεῖνος δὲ εἰς ὃν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Θουκυδίδην δὲν πιθελε βαθέως ἐγκαράξῃ τὰς ἑννοίας ταύτας, δυνατὸν εἶναι ἐκεῖθεν νὰ ἔμαθε πολλοὺς γραμματικοὺς κανόνας καὶ πολλὰ ἴστορικά γεγονότα ἀλλὰ μάτην ἀνέγνωσε τὸν Θουκυδίδην.»

Ίδουν βαρύτατον ράπισμα κατὰ τῆς σχολαστικότητος καὶ φαεινότατος πρὸς διάγνωσιν τῆς ἀληθείας φανός. Ματαιοπονία πραγματικῶς εἶναι ἡ ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπέργετρος καὶ φανατικὴ προσήλωσις εἰς τὰ γραμματικὰ καὶ ἡ οἰκτρὰ περὶ τὰ ἐκ τῶν ἑννοιῶν πορίσματα ἀδιαφορία. Διότι πῶς δυνάμεθα ἄρα γε νὰ ὑποθέσωμέν ὅτι ὁ Θουκυδίδης π. χ. συγγράψων τὸν ἀθάνατον αὐτοῦ συγγραφὴν καὶ ἀφιερῶν αὐτὸν εἰς σύμπασαν τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῶν βαρυσπουμάντων λέξεων κτ̄ηματος ἀπό τὸν παράσχῃ εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς δριστὸν θέμα περὶ δροῦ καὶ πλαγίου λόγου, περὶ ὑποθετικῶν καὶ συμπερασματικῶν προτάσεων ἢ βραχυλογίας καὶ στρυφότητος ὑπόδειγμα νὰ κληροδοτήσῃ; Οὐδαμῶς βεβαίως. Οἱ Θουκυδίδης, ὡς καὶ πάντες οἱ ὀρχαῖοι συγγραφεῖς, διὰ τῆς περιφύμου πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀφιερώσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἥδη ληστὴς νὰ ὑποδειξῇ εἰς αὐτὴν πάντας τοὺς νόμους καὶ δλας τὰς ἀληθείας, δόσας ὄνασκάπτων τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τε τῷ ἀτόμῳ καὶ ἐν τῷ πολιτείᾳ ἥδυνηθεν ὡς πολιτικὸς φιλόσοφος νὰ ἀνεύρῃ. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὑπὸ τοιούτων σκέψεων ἔμπνευμενος ὁ δέκτης ἐκεῖνος ἀνήρ, δ. κ. Σωτηριάδης, εἰς ἀνώμαλόν τι γραμματικὸν φαινόμενον μεθ' ὅσης ἀπδίας πήθελε παραπέμψῃ τὸν μαθητὴν εἰς ἀνάλογον χωρίον πρὸς ἀγραν ἔργων κανόνων, μετὰ τόσης καὶ περισσότερας προθυμίας εἰς ιδέαν τινὰ τοῦ Σοφοκλέους ἢ τοῦ Εὐριπίδου παρέβαλλεν ἀνάλογόν τι τοῦ Σαικόπηρου ἢ τοῦ Γκαΐτε ἢ συνέκρινε τὰς Ἀθήνας τοῦ Περικλέους μὲ τοὺς Παρισίους τοῦ Λουδοβίκου XIV.

1) Θουκυδ. Α. 22.

Φανερωτάτη πᾶτα ἡ δυσθυμία αὐτοῦ, ὅτε ἔνεκα τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἡναγκάζετο νὰ μηκύνῃ τὸν λόγον ἐπὶ γραμματικοῦ τίνος φαινομένου, τὸ ὅποιον σημειώτεον ὅτι ἄνευ πολλῶν ἀνωφελῶν σημειώσεων θαυμασιώτατα διεσάθει, ὅπως ἐπίσης οὐδόλως ποδύνατο νὰ κρυφθῇ ἢ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ διαλάμπουσα φαιδρότης, ὅσάκις διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτῶν στωματίας καὶ γλαυφυρότητος ἀνέπτυσσεν ιδέαν τινὰ ἔξαγομένην μὲν προσφυῶς ἐκ τῆς ἑννοίας τοῦ συγγραφέως, ώφελημωτάτην δύμας διὰ τὴν ἀπειρον καὶ εὐπλαστὸν νεολαίαν, τῆς ὄποιας ἡ τύχη πάντας ἐπιβαցύνει ἀνεξαιρέτως.

Καιρὸς πλέον νὰ σκεφθῶμεν ώριμώτερον. Οἱ σημερινὸς αἱών, ὁ αἱών τῶν φώτων δὲν ὑπαγορεύει τοιαύτην καταδίκην εἰς τὰ πολύτιμα τῆς ὀρχαῖοτητος κειμῆλια, εἰς τοὺς ὀρχαῖους συγγραφεῖς, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν εὐρυτάτην βάσιν, ἐφ' ἣς ἡ ἀνθρωπότης ἔκτισε καὶ κτίζει τῇ δονθείᾳ τῶν χρόνων τὴν ἐπίζηλον καὶ τεραστίαν τῆς προσδοσού αὐτῆς πυραμίδα. Οἱ παραπορούμενοι αὐτοὶ ἀνάξιοι τῶν χρόνων καὶ τῶν ηθῶν ἀναχρονισμοὶ ὁφείλονται νὰ παταχθῶσι κατακέφαλα, νὰ ἔγκαινισθῇ νέα περίοδος προοδευτικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ληφθῇ πρόνοιά τις ὑπὸ τῶν πραγμάτων ὑπαγορευομένην. Αἱ φρικταὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινωνίας διαμαρτυρίαι ὡς πρὸς τοὺς ἐκ τῶν σημερινῶν σχολείων ἔξερχομένους καὶ ἀτελέστατα παρεσκευασμένους νέους ἱκαναὶ οὖται νὰ καταδεῖξωσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ κοιμῷμεθα ἐπὶ δόδων, τὴν κλασικότητα μόνην ὄνειρευόμενοι, καὶ καταβοῶσαι κατὰ τῆς ἀτελείας τῶν ἐνεργείᾳ μέσων πρέπει νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ διάμοδίων καὶ ταράξωσι τὸν νηδυμὸν αὐτῶν ὑπνον. Οὔτοι, κατανοοῦντες τὰς πολλὰς τῶν σημερινῶν σχολείων ἔλλειψεις, δι' ἣς οἱ μαθηταὶ ἔξερχονται ὅχι μόνον γυμνοὶ πάσης πρακτικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἐπὶ τέλους ιδέας, ἀλλ' οὐδὲν αὐτὰς τὰς στοιχειωδῆς αὐτῶν πρὸς τὴν κοινωνίαν ὑποχρεώσεις δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι, διότι προτελοῦσι πρακτικώτερον νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς νεολαίας καὶ νὰ ἀνακαίνισωσι τὰ σχολεῖα διὰ τοῦ πλουτισμοῦ τῶν προγραμμάτων αὐτῶν, διὰ τῆς ληψεως τοιούτων μέτρων, δυναμένων νὰ συνδέσωσι πᾶν τὸ ἐπιστημονικὸν πρὸς τὸ πρακτικόν καὶ διὰ τοῦ δροῦσην καθορισμοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς λειτουργίας αὐτῶν. Τοῦτο ἵδως πιθελον ἐπιτύχῃ συγχαταρίασκαλικαὶ συνεδρίαι ἐν τινὶ κέντρῳ τακτικῶς συγκροτοῦμεναι, πρὸς τοῦτο οὐχὶ ἐντελῶς ἀσκοπος καὶ ἀλυσιτελῆς φαίνεται ἢ ἐν τῇ «Ἐκπαιδεύσει» ὑπὸ τοῦ κ. Οἰκονόμου εἰσηγουμένη παιδαγωγικὴ μόρφωσις τῶν λειτουργῶν οὐχὶ μόνον τῆς κατωτέρας, ἀλλὰ καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν Ηρακλείᾳ, τὴν 11ην Μαΐου 1894.

MIX. I. ΖΙΑΚΑΣ.